

УДК 338:658.14

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ТРАНСФОРМАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ – СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

Белоусов Я.І., Белоусова Л.І., Івченко Ю.А.

CERTAIN ASPECTS OF FORMATION OF THE INVESTMENT POTENTIAL IN TRANSFORMATION ECONOMY OF UKRAINE – SOCIO-ECONOMIC ASPECT

Bielousov Ya.I., Bielousova L.I., Ivchenko Yu.

Стаття присвячена питанню формування інвестиційного потенціалу в трансформаційній економіці України та питанням впливу соціально-економічних умов на його утворення. Обумовлена необхідність підсилення ролі держави в інвестиційній сфері, яка передбачає пошук оптимального поєднання методів державного і ринкового впливу з урахуванням особливостей сучасного етапу економічного розвитку. Для поживлення економіки держави має значення залучення коштів приватних інвесторів, крупного власного або корпоративного капіталу, які змогли вчасно, успішно адаптуватися до умов ринку, здібних забезпечити високу віддачу від коштів, що інвестовані та ресурсів фінансово-кредитної сфери, власних коштів підприємств, частки надходжень від приватизації державного майна, коштів інвестиційних пенсійних фондів, страхових компаній тощо.

Ключові слова: інвестиційний потенціал, формування, соціально-економічні умови, інвестиції.

Вступ. Одним з найважливіших завдань економіки в трансформаційному періоді стає вивчення та обґрунтування нових форм і методів забезпечення ефективності інвестицій, які відповідають об'єктивним законам ринкової економіки; більш поглиблене дослідження управління інвестиціями та інвестиційним потенціалом, який є важливим елементом структурних перетворень виробничого і соціального потенціалів країни.

Високо оцінюючи вклад та отримані результати іноземних та вітчизняних вчених щодо питань інвестицій, інвестиційного потенціалу, ресурсного забезпечення підприємств та інших господарюючих суб'єктів, необхідно зазначити, що для сучасних дослідників ці питання залишаються актуальними та потребують докладного відображення.

Питання регулювання інвестиціями, інвестиційною діяльністю вивчалися такими науковцями економічної теорії, як Дж. Д. Сакс, Дж. М. Кейнс, Е. Класа, Дж. Коммонс та іншими.

Великий внесок у формування теоретичних засад і методологічних основ управління інвестиціями, інвестиційною діяльністю, інвестиційних механізмів і процесів, моделі підвищення ефективності інвестиційної діяльності підприємств та інших господарюючих суб'єктів, дослідження особливостей й наслідків трансформаційного періоду розвитку економіки вітчизняних підприємств та країни в цілому, визначення сутності інвестиційної діяльності з теоретичних, концептуальних і науково-методичних позицій внесли вітчизняні вчені М.Г. Чумаченко, О.І. Амоша, І.В. Заблодська, М.І. Крупка, В.А. Похомов, М.І. Туган-Барановський, І.Р. Бузько, К.І. А.А. Чухно, Т.В. Кузьменко, В.Г. Павлюченко, В.М. Лившиц, С.А. Хейнман, В.П. Логінов, А.Я. Бистряков, В.Ж. Дубровський, С.І. Абрамов, А.М. Хорін, М.А. Павловський, Б.Т. Кліяненко, Л.А. Костирко, К.І. Серебряк, О.Ю. Кудріна, Є.М. Ахромкін та інші науковці.

Результати дослідження науковцями питання формування інвестиційного потенціалу довели, що сучасний стан економіки характеризується низькою інвестиційною активністю, непривабливістю промислових підприємств, ринкові реформи не підкріплені відповідною промисловою політикою, існує невирішеність проблеми підвищення ефективності бюджетної політики з підтримки розвитку промисловості, тощо. З цих причин вбачаємо актуальним та своєчасним здійснити подальше дослідження питання управління інвестиційним потенціалом, механізмів реалізації та

визначити сучасні практичні напрямки розвитку цього питання.

Мета роботи. Метою роботи є дослідження питання формування інвестиційного потенціалу в умовах трансформаційної економіки, яке передбачає пошук оптимального поєднання методів державного і ринкового впливу з урахуванням соціально-економічних умов та особливостей сучасного етапу економічного розвитку.

Викладання основного матеріалу. Не зважаючи на те, що після кризи останніх років позначилося економічне поживлення, ситуація в економіці України залишається складною, так, як в економічному середовищі не утворюються надійні посилення економічного зростання, продовжують зберігатися, поглиблюватися та загострюватися економічні і соціальні проблеми. Особливістю економіки країни на сьогодні стає виявлення ярко вираженого сировинного характеру з слабко розвинутою обробною промисловістю. Забезпечення якісних трансформацій в економіці неможливе без поступового нагромадження капіталу підприємств, як на простій, так і на розширеній основі.

Традиційні інструменти і методи інвестиційного управління є недосконалими, оскільки не дозволяють своєчасно ідентифікувати і прогнозувати можливі ризики кризових явищ, зниження потенціалу фінансової стійкості підприємств. Виявлення причинно-наслідкових зв'язків виникнення кризи дозволить реалізувати механізм прийняття управлінських рішень щодо здійснення заходів антикризового управління в умовах трансформаційної економіки.

Важливу роль у вирішенні цього питання має аналіз управління інвестиційним потенціалом в умовах трансформаційної економіки, результати якого дають можливість визначити несприятливі тенденції його стану та розробити способи і рекомендації щодо управління ним. Використання системного підходу до аналізу управління інвестиційним потенціалом надає можливість оцінити вплив на інвестиційний потенціал таких ключових чинників, як прибутковість, структура капіталу, ефективність та інші [1].

Механізм формування інвестиційних потенціалів, накопичення ресурсних потенціалів та ефективного їх використання в господарській діяльності підприємств і країни в цілому, потерпає від частих змін в економічному середовищі, пристосовуючись до них, набуваючи нових властивостей.

Така зміна в економічному середовищі країни впливає на інвесторів, що представляють інтереси капіталу та яких цікавить перш за все, ступінь вірогідності інвестицій, укладених у підприємство і потенційний ризик втрати вкладених засобів.

На сьогодні, для оживлення економіки держави має значення залучення коштів приватних інвесторів, і, насамперед, крупного власного або корпоративного капіталу, які змогли вчасно,

успішно адаптуватися до умов ринку та здібних забезпечити високу віддачу від коштів, що інвестовані та ресурсів фінансово-кредитної сфери, власних коштів підприємств або частки надходжень від приватизації державного майна, коштів інвестиційних пенсійних фондів, страхових компаній тощо.

Основними типами іноземних інвесторів, що вкладають кошти в акціонерний капітал вітчизняних організацій, є приватні іноземні фонди, найчастіше у вигляді пайових інноваційних фондів. Інтерес інвестора – гра на курсових різницях вартості цінних паперів, які призначені для підняття й розвитку виробництва, збільшення його потужності, технологічного рівня; іноземні інвестори – венчурні фонди Європейського банку реконструкції та розвитку, що вкладають кошти в акціонерний капітал в основному в перспективні підприємства, фінансовий інтерес яких, курсові різниці вартості цінних паперів, а також промислові компанії зацікавлені в розвитку власного бізнесу, розширенню ринку збуту; прямі вкладення міжнародних фінансових інститутів і організацій, держав; внутрішні інвестиції [2].

Приватними інвесторами здійснюються капіталовкладення в першу чергу, з метою відтворення основних засобів, як виробничого так і невиробничого характеру, заради отримання прибутку. Але інвестиційний потенціал, формується в умовах трансформаційної економіки, слабко розвинутого державного регулювання економікою, яке не базується на використанні індикативного планування і програмування та контролю, а характеризується відсутністю цілеспрямованої амортизаційної політики, незахищеністю економічних інтересів вітчизняних промислових підприємств, які орієнтовані на міжнародний ринок, відсутністю адекватної кредитно-грошової політики та гострої нестачі фінансових ресурсів, невизначеною політичною ситуацією та недосконалим законодавством. Як наслідок – процес створення інвестиційного потенціалу різко уповільнюється. Сформований підприємством потенціал активів має резерви підвищення його продуктивного використання, але до певних меж.

Відсутність в країні необхідних обсягів внутрішніх ресурсів для накопичень стає перешкодою для виходу економіки з інвестиційної кризи. Саме вони є запорукою формування інвестиційного потенціалу, системного розвитку матеріально-технічної бази, стимулювання конкуренції на ринку, підвищення рівня життя в країні.

Очевидно, що для іноземних компаній найбільш привабливими є проекти, пов'язані з виробничими інвестиціями та інвестиціями в запаси, оскільки вони найбільш цікаві з точки зору отримання прибутку і організації [3].

Процес формування інвестиційного потенціалу має ряд особливостей, пов'язаних або з низькою

інвестиційною привабливістю, сезонністю виробництва, або низькою платоспроможністю. Як відомо, ефективним джерелом залучення інвестицій є випуск та розміщення акцій на фондовій біржі, але в умовах трансформаційної економіки, політичної невизначеності, емісія акцій не є розвинутою формою залучення інвестиційних ресурсів в країні, а зважаючи на останні тенденції зменшення обсягів випуску та розміщення корпоративних прав на фондових біржах, то можна стверджувати про уповільнення активності ринку акцій.

Саме поняття інвестиційного потенціалу має різні трактовки. Окрім теоретичної невизначеності поняття «інвестиційний потенціал» пропонуються і різні практичні рекомендації з управління інвестиційним потенціалом та забезпечення інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

Грунтуючись на загальних методологічних положеннях потенціалу, слід звернути увагу на наступні його ключові характеристики:

1. потенціал відображає сукупність властивостей, створених економічною системою в процесі формування, що визначають можливу безперервність її розвитку;
2. потенціал відображає ступінь використання дійсних потенційних можливостей економічної системи;
3. потенціалу характерна властивість інтегральності, яка виявляється в інтегральній характеристиці елементів поточного і майбутнього розвитку системи. Інакше кажучи, потенціал – це комплексна характеристика, що відображає ефективність функціонування підприємства. Звідси не виникає сумнів доцільність використання економічної категорії «потенціал» для оцінки фінансової стійкості підприємств [1].

Підхід до формування інвестиційного потенціалу на основі розробки спеціальних інвестиційних механізмів в умовах реформування економіки підприємств визначає необхідність постановки нової методології дослідження, змістом практичної діяльності яких є реалізація великих інвестиційних проектів або програм. Успішність їхньої практичної діяльності багато в чому визначається не тільки знаннями теоретичних питань інвестиційної політики окремих підприємств, але й методів і механізмів їхнього формування на різних рівнях.

У перехідній економіці істотно міняється відтворювальна, галузева і технологічна структура інвестицій, що реалізується через зрушення в інвестиційних потоках. Зрушення в інтегральних зв'язках знаходять висвітлення в динаміці територіальної структури капітальних вкладень на яку накладається багато інших процесів, зв'язаних з особливостями трансформаційного періоду: відсутність дієвих інститутів ринкової економіки, специфіка відносин власності, відсутність чіткого розуміння характеру інвестиційної діяльності, а також цілий ряд інших факторів, які перешкоджають розробці і реалізації адекватної державної політики, поліпшенню загального

інвестиційного клімату в державі і формуванню довгострокових інвестиційних стратегій самих господарюючих суб'єктів.

Головною метою управління інвестиційним потенціалом є забезпечення росту прибутковості підприємства в поточному і перспективному періодах на основі підвищення затребуваності його ресурсного потенціалу, який забезпечує ощадливе використання потенційних можливостей підприємства для виробництва продукції відповідно до ринкового попиту й рентабельного функціонування підприємства.

Ресурсне забезпечення окреслює коло явищ і взаємозв'язків, найбільше тісно пов'язаних і таких, що відображають суть цілеспрямованого управління комплексним розвитком підприємств та є тією вихідною базою, на основі якої здійснюється формування інвестиційного механізму для реалізації цілей, поставлених підприємством. Саме наявність ресурсів, їх органічна та технічна будова визначає можливість формування інвестиційного потенціалу [4].

Проблема підвищення інвестиційної активності економіки не може бути вирішена тільки за рахунок значного збільшення масштабів державного інвестування з причин високого ступеня поєднання, обмежених бюджетних інвестицій невідкладними завданнями інвестиційної підтримки виробництв, що забезпечують їх життєдіяльність та необхідності здійснення цілого ряду некомерційних інвестиційних проектів соціальної сфери.

На сучасному етапі формування ринкових процесів обов'язковою умовою ефективного управління інвестиціями виступає повне використання механізмів планування, координації і контролю реальних інвестицій.

Суттєвим внутрішнім джерелом інвестицій у будь-якій країні є заощадження дрібних потенційних інвесторів, а найбільш поширеним та привабливим механізмом їх залучення до різних ланок економіки є спільне інвестування, як об'єднання коштів багатьох суб'єктів з метою їх розміщення у цінні папери, що є предметом діяльності спеціальних підприємницьких структур – інститутів спільного інвестування (ICI) [3].

У своїй діяльності та в процесі формування і використання інвестиційного потенціалу підприємства вступають в соціально-економічні відносини з іншими суб'єктами господарювання. Такі відносини можуть складатися між підприємством і державою, між підприємствами один з одним, усередині підприємства між робітниками і власниками.

Застосування системного підходу до аналізу відносин, які виникають в процесі здійснення управління інвестиційним потенціалом та загалом інвестиційною діяльністю, дозволяє виділити ряд факторів, які обумовлюють даний процес. Економічні відносини між державою та підприємствами виникають в процесі формування

передумов для інвестиційної діяльності, шляхом проведення інвестиційної, грошово-кредитної, податкової та іншої політики. Інвестиційна політика є заставою успішної економічної діяльності держави.

Нажаль, інвестиційна політика, яка реалізується зараз не враховує реалії, які склалися у вітчизняній економіці. Механізм формування рівня інвестиційного прибутку будується в тісному зв'язку з рівнем інвестиційного ризику, що базується в свою чергу на інформації про рівень ризику та доцільність реалізації проекту.

Такий процес має бути спрямований на створення певного фінансового механізму підприємств, що являє собою сукупність узгоджених між собою, вироблених на основі фінансової політики управлінських рішень, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів підприємства та організацією обороту його коштів. Управління інвестиціями являє собою цілеспрямований вплив суб'єктів на процес вкладання капіталу з використанням сукупності принципів, методів і процедур розробки й реалізації управлінських рішень в області інвестування.

На темпи економічного зростання мають вплив обсяги сукупних інвестицій, а кожен відсоток такого зростання економіки має інвестиційну складову.

З метою збільшення інвестування промислового сектора за рахунок покращення інвестиційного клімату у державі, підвищення ефективності використання державних і приватних інвестиційних ресурсів, диверсифікації джерел інвестування та реструктуризації інвестиційних потоків з їхнім подальшим спрямуванням у середньо та високотехнологічні виробництва необхідно здійснити такі заходи: запровадити державні субсидії на підвищення кваліфікації персоналу; сприяти збільшенню власних інвестиційних ресурсів; запровадити для потенційних інвесторів механізм «єдиного інвестиційного вікна» [5].

Висновок. Інвестиційні процеси стають одним з ключових факторів, які визначають динаміку капіталу в економіці, темп і характер економічного зростання. В українській економіці модель інвестування є неефективною, має деформації і з цих причин малорозвинена.

В такому разі на першому плані постають завдання створення сприятливих умов та механізмів накопичення національного капіталу та його трансформації в реальні інвестиції, сприяння реалізації інвестиційних програм крупного корпоративного національного капіталу, посилення управлінських функцій держави, як стратегічного інвестора, стимулювання та підтримка інвестиційної діяльності середнього і малого підприємництва. Глобальні трансформаційні процеси закономірно пов'язані з кардинальним

посиленням здатності ринкових механізмів до саморегулювання.

Пожвавлення інвестування, в свою чергу, дозволило б підвищити ефективність використання державних і приватних ресурсів, сприяло б розвитку виробництва та поступовому виходу промислових підприємств з кризи.

Сприятлива державна фіскальна політика повинна створювати умови для національних і іноземних інвесторів щодо інвестування в національну економіку шляхом вкладання фінансових ресурсів в інститути спільного інвестування з метою утворення інвестиційних потенціалів.

Л і т е р а т у р а

1. Костирко Л.А. Аналіз потенціалу фінансової стійкості в системі управління вартістю підприємств. Северодонецьк: Вид-во: СХУ ім. В. Даля. Науковий журнал Вісник - №4 (221) / 2015. С. 122-127.
2. Клиняненко Б.Т., Осыка А.П., Маслова Г.Н. Инновационная деятельность в условиях изменения форм собственности. Луганск: Изд-во ВУГУ, 1997. 48с.
3. Серебряк К.І. Деякі аспекти нормативно-правового регулювання діяльності інвестиційних фондів. Северодонецьк: Вид-во: СХУ ім. В. Даля Науковий журнал Вісник, № 4 (221) 2015. С. 237-241.
4. Белоусова Л. І. Інноваційно-інвестиційна активність підприємства. Луганськ: Вид-во: СХУ ім. В. Даля. 2006. С. 28-51.
5. Серебряк К.І., Ахромкін Є.М., Зубенко О.А., Кудріна О.Ю. Луганськ: Вид-во: СХУ ім. В. Даля, 2013. 134 с.

References

1. Kostirko L.A. Analysis of Financial Stability Potential in Enterprise Value Management System. Severodonetsk: Publishing House: SNU name of V. Dal, Scientific Journal Bulletin, No. 4 (221) / 2015. 122-127 p.
2. Kliyanenko B.T., Osyka A.P., Maslova G.N. Innovative activity in the conditions of change of ownership forms and others. Lugansk: Publishing house of the University of Agriculture, 1997. 48 p.
3. Serebriak K.I. Some aspects of the legal regulation of the activity of investment funds. Severodonetsk: Publishing House: SNU name of V. Dal, Scientific Journal Bulletin No 4 (221), 2015. 237-241 p.
4. Belousova L. I. Innovative-investment activity of the enterprise. Lugansk: Publishing House: SNU name of V. Dal, 2006. 28-51 p.
5. Serebriak K.I. Priorities of industrial policy of the region. Lugansk: Publishing House: SNU name of. V. Dal, 2013. 134 p.

Белоусов Я.И., Белоусова Л.И., Ивченко Ю.А. Некоторые аспекты формирования инвестиционного потенциала в трансформации экономики Украины – социально-экономический аспект

Статья посвящена вопросам формирования инвестиционного потенциала в трансформационной экономике Украины и вопросам влияния социально-экономических условий на его создание. Обусловлена

необходимость усиления роли государства в инвестиционной сфере, которая предполагает поиск оптимального сочетания методов государственного и рыночного воздействия с учетом особенностей современного этапа экономического развития. Для оживления экономики государства большое значение имеет привлечение средств частных инвесторов и крупного частного или корпоративного капитала, которые смогли бы своевременно и успешно адаптироваться к условиям рынка, способных обеспечить высокую отдачу от инвестиционных вложений, ресурсов финансово-кредитной сферы, частных средств предприятий, части инвестиций от приватизации государственного имущества, средств инвестиционных пенсионных фондов, страховых компаний и прочего.

Ключевые слова: инвестиционный потенциал, социально-экономические условия, формирование, инвестиции.

Bielousov Ya.I., Bielousova L.I., Ivchenko Yu.
Certain aspects of formation of the investment potential in transformation economy of Ukraine – socio-economic aspect

The article is devoted to the management of investment potential in the transformational economy of Ukraine and the socio-economic conditions for its creation and implementation, of the innovative potential of enterprise. The need is to strengthen the role of the state in the investment sphere, which involves finding the best combination of methods of state and market impact, taking into account the specifics of the current stage of economic development. The ways of improvement that can take place in the form of the development and implementation of methodological recommendations and technical tasks are proposed, with the creation of local business support funds, which would take into account the potential of the regions, the specific needs of

territories and environments. Methods, forms, tools, levers of the mechanism mobilizing investment potential, theoretical and practical principles of functioning of the mechanism of formation of mobilization of local investment potential. On the key aspects of the functioning, of that of the investment potential.

The areas of activity of associated with production, are identified and a list of problems is identified, the existence of which hinders the development of the infrastructure of small and medium-sized businesses. The main problems of cooperation in the investments and ways to solve them are identified.

It allows to theoretically substantiate the essence and content of the structural components of the innovative potential of the economic entity from the standpoint of their interactions and interaction under the influence of factors of the external and internal environment.

Priority measures, regarding the growth of Ukraine's, investment attractiveness in the direction of attracting investments have been identified. The basic directions of investment are determined the analysis, of dynamics, of changes in volumes of investments in Ukraine.

Keywords: investment potential, socio-economic conditions, implementation, investments.

Белоусов Я.І. – к.е.н., доц., доцент кафедри технологій легкої промисловості Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

Белоусова Л.І. – к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту і маркетингу Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

Івченко Ю.А. – асистент кафедри менеджменту та маркетингу Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

Рецензент: д.е.н., доц. **Д'яченко Ю.Ю.**

Стаття подана 14.08.2018